

Statsministeren

Stortingets president

SVAR PÅ INTERPELLASJON

Fredag 22. mai 1992 kl. 1000

fra representanten

Erik Solheim

"Til tross for sterk økonomisk vekst, har livskvaliteten vært synkende i Norge de siste par tiår. Ensomhet, utrygghet, sjølmord og voldsbruk øker, og stadig flere familier oppløses. Samtidig fører den økonomiske vekst i de rike land til økende kløft mellom verdens fattige og rike. Det 21. århundres viktigste problemer grever grunnleggende nytenking både i Norge og internasjonalt.

Vi Regjeringen - i forkant av Brasil-konferansen - ta initiativ til å erstatte økonomisk vekst som mål for norsk samfunnsutvikling med mål for vår samfunnskvalitet og vår evne til å bidra til å løse verdens fattigdoms- og miljøproblemer?

Hvordan vil Regjeringen sørge for at Stortinget jamnlig får en "bertening om rikets tilstand" hva angår forhold som livskvalitet, medmenneskelighet og miljø?"

President,

Det er helt klart at det 21. århundrets viktigste problemer krever grunnleggende nytenkning både i Norge og internasjonalt.

De alt-overskyggende spørsmål i vår tid er hvordan vi kan forme et samfunn og en verden der vi tar i bruk våre ressurser og våre menneskelige kunnskaper på en slik måte at vi kan skape gode - og rettfærdige livsvilkår for mennesker i alle deler av verden og samtidig sikre livsgrunnlaget for kommende generasjoner. Dette var den helt sentrale oppgave for Verdenskommisjonen for miljø og utvikling.

Verdenskommisjonen kom sammen igjen i London i april i år for å gi nye politiske impulser til FN-konferansen om miljø og utvikling. Vi understreket der at dyptgående, radikale endringer er nødvendige.

Forbruks- og produksjonsmønstre i de rike landene er hovedårsaken til verdens miljø og utviklingsproblemer og må endres.

Det internasjonale samfunn må sikre en ny giv i kampen mot fattigdommen. Hverken fattigdomsproblemene eller miljø-oppgavene kan løses uten større økonomisk aktivitet, uten en mer rettferdig fordeling eller uten bruk av ny og bedre teknologi.

For å vinne global tilslutning til en ny kurs for den økonomiske utvikling, må industrilandene stille store krav til seg selv. OECD-landene med 16 prosent av verdens befolkning, står for 50% av verdens energiforbruk og omkring 45% av CO2 utslippene. Med 72% av verdens bruttoprodukt har de også ressurser som kan bidra til å løse miljøproblemer i andre deler av verden.

Politikkens mål - ute og hjemme - er en bedre livskvalitet. Vekst i seg selv har aldri vært og vil aldri bli noe mer enn et middel som kan bidra til at vi når de overordnede mål for samfunnsutviklingen. Det spørsmålet gjelder, er vekstens innhold og innretning.

I Langtidsprogrammet for den periode vi nå er inne i, er arbeidet for å styrke sysselsettingen, fornye velferds- samfunnet og sikre en bærekraftig utvikling, de helt sentrale oppgavene. Dette er fulgt opp gjennom regjerings-erklæringen og Trontalen for dette Storting fra den nåværende regjering.

Det er da heller ikke slik som Erik Solheim framstiller det at økonomisk vekst er det vedtatte målet for norsk samfunnsutvikling.

Bærekraftig utvikling kan ikke oppnås dersom den økonomiske aktivitet skal fryses fast gjennom en kunstig "null-vekst". Debatten om forholdet mellom økonomisk vekst og bærekraftig utvikling kommer helt på avveie hvis vi legger til grunn at vekst er det samme som å øke den form for økonomisk virksomhet som vi har idag. Verdenskommisjonen la nettopp vekt på behovet for en endret vekst slik at veksten kan finne sted innenfor de grenser naturen setter. Det er mye som ikke kan fortsette å vokse. Uttaket av ikke-fornybare ressurser kan ikke vokse i det uendelige. Befolkningsveksten må bringes under kontroll. Økt forbruk vil være nødvendig i utviklingslandene, mens industrilandene må benytte sine muligheter til å redusere forbruket av begrensede naturressurser. En annen fordeling av kapital, teknologi og muligheter er helt nødvendig.

Kampen for å redde miljøet vinnes ikke gjennom en kamp om begrepet økonomisk vekst, men gjennom en kamp for å endre vekstens innhold. Derfor er vi på siden av saken hvis vi får en diskusjon for og mot vekst. Alle bør være enige om at også industrilandene må ha utvikling, nettopp

fordi vårt forbruk av ressurser ikke er bærekraftig. Vår utvikling må skje ved dyptgripende endringer i produksjon og forbruk.

Økonomisk vekst er ingen garanti for en bærekraftig utvikling. Men det er heller ikke fravær av økonomisk vekst. Det industrielle utgangspunktet for flere av de Øst-europeiske landene var før krigen omtrent det samme som for landene i Vest-Europa. Klarest gjelder dette for det tidligere delte Tyskland. Den økonomiske veksten har vært langt sterkere i Vest enn i Øst siden 1945. Likevel er miljøstandarden mye dårligere i Øst enn i Vest-Europa. I Øst produseres det mindre, men det forurenses mer. Utslippene av svoveldioksyd pr. innbygger 4 ganger større i Polen enn i Frankrike.

Verdensbanken sier det slik i den utgave av "World development report" som ble offentliggjort denne uke: Oppgaven er ikke å produsere mindre, men å produsere anderledes. Det gjelder både i fattige land og i rike land. Den nye rapporten viser en lang rekke interessante eksempler på tiltak som både gir økt økonomisk aktivitet, økt sysselsetting og bedre miljø. For eksempel betyr innsats for bedre utdanning av kvinner i utviklingsland både at de kan være med å skape mere og at de gjennomgående får færre barn, slik at befolkningsveksten kan komme under kontroll og presset på ressursene avta.

Hensynet til utviklingens bærekraft står helt sentralt i all norsk bistand og integreres i alle bistandsaktiviteter. Regjeringen vil samtidig legge vekt på direkte miljørettet bistand, i form av finansiell bistand, teknologi og kunnskapsformidling, for å bidra til å løse u-landenes miljøproblemer.

Norges utviklingshjelp var i 1991 1,13 pst. av bruttonasjonalinntekten (BNI), høyest i verden og nesten 3 ganger mer enn gjennomsnittet i OECD.

De problemene utviklingslandene står overfor er av en slik art og et slikt omfang at Norges bidrag under enhver omstendighet vil bli beskjedent. Det er heller ikke tilstrekkelig med utviklingshjelp. Industrielandene må også bidra til at de internasjonale økonomiske rammebetingelser kan skape større og miljømessig forsvarlig vekst i utviklingslandene. Sammen med de andre nordiske landene har Norge vært blant de landene som har vist størst forståelse for u-landenes ønske om økt markedsadgang i GATT-forhandlingene. Det er også nødvendig med mer omfattende tiltak for å lette gjeldsbyrden.

Disse erkjennelsene er utgangspunktet foran konferansen for miljø og utvikling i Rio. Hovedformålet vil være å forberede en ny global strategi for 90-åra og neste århundre, slik at vi kan snu en utvikling som peker mot økende miljø-ødeleggelser og fattigdom.

Regjeringen arbeider for at alle industriland forplikter seg til å oppfylle FN's mål om å yte 0,7 pst. av bruttonasjonalinntekten i utviklingshjelp innen år 2000, samtidig som utviklingslandenes rammebetingelser bedres gjennom ytterligere gjeldsslettetiltak og bedret markedsadgang.

Økonomisk vekst målt ved endringer i bruttonasjonal-produktet kan aldri gi et dekkende uttrykk for utviklingen i velferd. Bruttonasjonalproduktet er ikke, og er ikke ment å være, et velegnet velferdsmål. Mange verdier er ikke regnet med og mange samfunnsmessige kostnader er ikke trukket fra. I bruttonasjonal-produktet er det f.eks. ikke korrigert for reduksjon i ikke-fornybare naturressurser, og det blir bare i begrenset grad tatt hensyn til de skader vi påfører miljøet. Heller ikke får man fram fordelingen av godene.

Likevel gir brutto-nasjonalproduktet og andre begrep i nasjonalregnskapet en del nyttig informasjon om sammensetningen av verdiskapningen og bruken av varer og tjenester.

Jeg tror ikke det er dekning for påstanden om at livskvaliteten i Norge har vært synkende de siste par tiår. Den informasjon som foreligger om samfunnsutviklingen i denne perioden gir ikke støtte til en slik generell påstand. Økt materiell velstand har ikke bare bidratt til økte muligheter for den enkelte, men også til en sterkt økt offentlig innsats på områder som helse-, omsorgs- og undervisningssektoren.

Undersøkelser som fanger opp andre utviklingstrekk enn de rent materielle, bl.a. Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser, viser at folks levekår er bedret på flere områder gjennom 70 og 80-tallet. Disse forsknings-resultatene bygger på spørreundersøkelser om hvordan folk selv opplever tilværelsen.

Jeg vil likevel ikke legge skjul på at det er store og tildels økende grupper som har reelle problemer både med økonomiske forhold som ledighet og gjeld, og i form av økende utrygghet, ensomhet og vantrivsel. Den økte valgfriheten som velstandsutviklingen har gitt oss, er et gode for de fleste. Men vi kan ikke se bort fra at den for noen gir større usikkerhet og utrygghet. Alkoholmisbruk har lenge vært et stort samfunnsproblem. Det siste ti-året har vi også fått et narkotika-misbruk som betyr et meget alvorlig samfunnsproblem. Derfor må en politikk for å trygge velferd og sikkerhet gjennom en aktiv innsats fra fellesskapet til enhver tid bygge på en bred og nøye vurdering av samfunnsutviklingen. De grunnleggende verdier ligger fast, og vi må alltid være villige til å omvurdere våre løsninger.

I hele etterkrigstiden har Arbeiderpartiet vært opptatt av å skape et velferdssamfunn som gir trygghet for alle, også de svakeste. For å kunne

si ja til disse, er det nødvendig å kunne si nei eller stille større krav til de av oss som er istand til å yte full innsats. Dette er et spørsmål om solidaritet. Velferdsordningene må forbedres og gjøres mer treffsikre.

Velferdstilbudet er nært knyttet til helse- og omsorgssektoren. Her er forholdet blant annet at moderne medisin gir behandlingsmuligheter for lidelser vi for noen år siden sto maktesløse overfor. I dag har vi bedre og flere tilbud enn tidligere på mange områder. Selv om det er ventelister, behandles det i dag flere pasienter enn noen gang. Omsorgstilbudene, for våre barn, eldre og funksjonshemmede er langt bedre utbygd og dekker flere behov enn tidligere. Vi kan glede oss over et rikt og variert kultur- og organisasjonsliv som engasjerer stadig flere i positive, skapende aktiviteter. Men vi må bare stå på; det er fortsatt behov som ikke dekkes godt nok, og vi må stadig gi rom for forbedringer.

En politikk for styrking av velferdsordningene er helt avhengig av at flest mulig gis muligheter til å ta vare på seg selv og andre. Det aller viktigste for den sosiale tryggheten er at folk har arbeid. Regjeringen ser det som sin hovedoppgave å legge forholdene til rette for en varig økning i sysselsettingen. En vellykket sysselsettingspolitikk er samtidig både en god velferdspolitik og fordelingspolitikk. Andre viktige deler av tryggheten kan bare opprettholdes gjennom respekt for normer og verdier, for samhold og ansvar både i og mellom familiene.

I tillegg til at arbeidsledighet er en ulykke for den som blir rammet, betyr arbeidsledighet sløsing med ressurser, og at verdiskapningen blir mindre enn den ellers kunne ha blitt. Velferdsordningene må ha et økonomisk fundament. Det er den samlede verdiskapning som avgjør hvor mye vi har å fordele. Derfor må det føres en politikk som bidrar til at vår samlede verdiskapning blir stor nok både til å dekke behovene i vårt eget land og til at vi kan være med å bidra til å dekke behovene for utvikling og miljøtiltak i den fattige del av verden.

President!

Jeg tror ikke vi verken kan eller bør søke å kvantifisere alle mål for samfunnsutviklingen ut fra enkle begreper. I samfunnsdebatten og den politiske styringen trenger vi et mangfold av ulike indikatorer.

FN-rapporten "Human Development Report" er et av mange eksempler. Her publiseres en "Human development indeks" basert på leveforhold, utdanning og andre viktige forhold i forskjellige land. Indeksen viser at Norge regnes som det tredje beste land i verden å bo i. Målt med denne indeksen, er det faktisk blitt bedre å leve i Norge, ikke verre slik det hevdes i premissene for denne interpellasjonen.

Jeg vil likevel advare mot å legge for stor vekt på slike indekser. Norge er et godt land å bo i. Men selv om vi kommer svært gunstig ut i internasjonale sammenlikninger, kan vi ikke være fornøyd når ti-tusener av enkeltmennesker og familier er rammet av arbeidsledighet, og store grupper har andre problemer. Nettopp fordi vi har så store muligheter når det gjelder ressurser, økonomi og utdanning, må vi stille oss høye mål, både for det velferds-samfunn vi skal utvikle her hjemme og for den rolle vi skal spille som pådriver for miljø og utvikling i internasjonal sammenheng.

Interpellanten etterlyser også en "beretning om rikets tilstand" hva angår forhold som livskvalitet, medmenneskelighet og miljø. Vi er kommet et skritt i en slik retning gjennom de regelmessige miljøpolitiske redegjørelsene. Det er som kjent ikke like lett å gi rimelig presise mål for de menneskelige forhold. I en rekke meldinger og proposisjoner som Regjeringen legger fram for Stortinget, vil slike dimensjoner ved samfunnet bli tatt opp. I langtidsprogrammet 1994-97, vil Regjeringen redegjøre for utviklingen på en rekke sentrale områder. Jeg ser ikke bort fra at det kan være verdifullt med en egen gjennomgang av utviklingstrekk på viktige områder, også midt i en langtidsprogramperiode - og at dette f.eks. kan skje gjennom en redegjørelse.